

A Duna-Tisza közének régészeti kutatása.

E két hatalmas folyam között messze terjedő mezőkön mozgalmas élet folyhatott s századokon át a népek ezrei éltek itt. A nagy hun birodalom székhelye itt volt s ezek tanyáztak ennek közelében. A Duna-Tisza közének aranykalászt termő humusza alatt porladó népek ezreinek maradványai tanúbizonyságot tesznek minderről.

Bármerre vág mélyebb nyomot a földmunkás ásójának éles vasa, vagy szánt mélyebb barázdát a fényes eke éle, töménytelen mennyiségben kerülnek elő az úrnák és edények ékített és egyszerű cserepei, a rég porladó emberek csontjai s a velük egy sírba temetett fegyvereik, éksze-reik, gyöngyeik. Alig akad a zöld vetések, vagy virágzó akácok közül kifehérlő tanya, alig van mérsékelten emelkedő igénytelen halom, mely alatt örök álmukat ne aludnák ismeretes harcos törzsek s ismeretlen békés nomád népeknek elhantolt halottjai.

Míg a Duna-Tisza közének értelmes magyarsága legszebb foglal-kozásnak tekintette a szabad pásztorkodás mesterségét s míg a halgazdag Tisza partjának edzett népe legszívesebben tömörült gazdag halászbo-korba, addig a földnek mélyét nem igen bolygatták meg. A gyengén hasogatott barázdában is megnövekedett a ringó aranykalász. Midőn pedig később az élet nehezültével kultura alá fogták a napi járásra ter-jedő pihent legelőket, még az sem volt romboló hatással a mélyebben fekvő régi sírokra és ismeretlenül elrejtőzött terjedelmes temetőkre.

Midőn azonban a hegyvidéki drága szőlők pusztulásával a Duna-Tisza közének immunis homokja kezdett kincseket adni a vállalkozó szőlőművelőnek, mind nagyobb és nagyobb mértékben kezdték a Duna-Tisza közén a szőlőtelepítést s vele együtt fokozódott mértékben forgatta fel az élelmes munkás kéz mélyebben és mélyebben a termő húmuszt. Minél jobban szaporodott e két folyam között élő magyarság meg-élhetési gondja s minél jobban szaporodtak a kulturális haladással városi vagy községi terhei, egymás után osztoitta fel és törte fel a századokig érintetlen közös legelőket. A fejlődő agrikulturával egymás után tűntek el a terméketlen buczkák s a hepe-hupás felületeket hangyaszorgalmú munkásság egyengette el sík rónává.

E fellendült agrikultur munkával egyre jobban kerültek napvilágra a régi kornak föld mélyében levő, érdekes emlékei, tanulságos leletei, de azokat a durva munkáskéz legtöbbször a legbarbárabb módon pusztította el és semmisítette meg.

Minden úrnában, minden sírmellékletül szolgáló edényben a mun-kában izzadó napszámos pénzt sejtett s első dolga volt, hogy amit századok épen megőriztek, azt egy ásó- vagy kapautéssal pillanat alatt szétüssé és kíváncsian lesse a benne elrejtett pénzek hullását. Ha élénk

fantáziájával kiszínezett reményében csalatkozott, akkor felgerjedt haragjában a megmaradt cserepeken állott kegyetlen bosszút.

Sokszor a föld fordításában nem is ment mélyebben s csak azt pusztította el, a mi fölszínre került. A napfényre kerülő síroknak mélyebben fekvő leletei a legtöbbször ott maradtak érintetlenül s ma virágzó szőlőtelepek, érett gyümölcsössel díszlő nagy gyümölcsösök teszik lehetővé a több holdra alattuk elterülő terjedelmes temetők felkutatását és feltárását.

A kereskedelmi forgalom élénksége, a városok fejlődése, a haladó élet modernsége egyre jobban sürgeti a vasútak, kőutak s transzverzális műútak építését. Ezerekre megy ama leleteknek a száma, miket ilyenkor a felfogadott földmunkások elpusztítanak. Néhány tárgyat ugyan megmentenek a vállalatoknál dolgozó mérnökök, de az így munkások útján előkerült, vagy a mérnökök által szanaszét hordott régi leletek kellő szakértelem hiányában elkallódnak és értéküket veszítik a régiség tudományára nézve.

Ujabbán sokat foglalkoztak azzal a tervvel, hogy a Duna-Tisza-csatornát kiépítsék. Ez pedig rengeteg földmunkát igényel. A hosszú csatorna tervezett irányai a legérdekesebb archeológiai pontokon fog keresztülhaladni, éppen azért, a Duna-Tisza köze régészeti kutatásának érdekében, a munka megkezdése előtt már gondolni kell arra, hogy az előkerülő leletek megmentessenek.

Ebben a tekintetben egyöntetűen kellene eljárnia a Duna-Tisza köze összes vidéki múzeumi vezetőségeinek, hogy a maguk körzetében előkerülő leleteket megmenthessék. Állami védelmet kellene kieszközölni az előkerülő leletekre.

De még van egy más mód is, melylyel a Duna-Tisza közének igen nagyszámú leletét megmenthetjük. Igaz, hogy ez fáradságos eljárás, de sikerrel biztat.

A téli időben, midőn a földmunka szünetel, gyűjtsék össze a maguk körébe a vidéki múzeumok vezetői a földmunkásokat, kik az ország e részén nagy számmal vannak. Tartsanak nekik előadásokat a régi leletekről, vigyék fel őket múzeumiakba, mutassák meg nekik az előkerült leleteket, magyarázzák meg, hogy az úrnákban nem pénzeket rejtettek el. Oktassák ki őket arra, hogy a leleteket ne bántsák, de tegyenek róla jelentést vagy a gazdának, vagy a munka felügyelőjének, vagy a vállalkozóknak, hogy azok értesítsék a múzeumok őreit. Ha azután az illető munkásokat ilyen jelentésért még jutalmazhatjuk is, lassankint el fogjuk érni, hogy maguk a munkások lesznek kutatásainkban a legjobb segítőtársak.

Igy kitaró munka mellett, ha a fentartó hatóságok is segítő kezet nyújtanak, a Duna-Tisza közének vidéki múzeumi pár évtized alatt ennek a régészetileg érdekes és gazdag, a régészetre nézve pedig fontos vidéknek képesek lesznek hű archeológiai képét adni.

Terv vezessen bennünket kutatásainkban, ne pedig ötlet, vagy éppen a szerencsében való bizakodás, mert az utóbbiakkal vajmi kevésre mehetünk.

Szalay Gyula.